

Sygn. akt I ACa 71/15

## WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 maja 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Jarosław Marek Kamiński (spr.)
Sędziowie	:	SA Jadwiga Chojnowska SO del. Dariusz Małkiński
Protokolant	:	Urszula Westfal

po rozpoznaniu w dniu 21 maja 2015 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **J. G.**

przeciwko **T. G.**

**o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli**

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Ostrołęce

z dnia 19 sierpnia 2014 r. sygn. akt I C 174/13

**oddala apelację.**

## UZASADNIENIE

Powód J. G., w pozwie skierowanym przeciwko pozwanemu T. G., wnosił o zobowiązanie pozwanego do złożenia oświadczenia woli, którego treścią miało być zobowiązanie do nieodpłatnego przeniesienia na rzecz J. G. własności nieruchomości o powierzchni 10,0190 ha, znajdującej się we wsi L., gmina Ł., zabudowanej domem murowanym parterowym, stodołą murowaną, dwoma chlewami; stanowiącymi działkę nr (...), dla której w dacie darowizny tj. 7 lipca 2000 r. w Sądzie Rejonowym w Ostrołęce prowadzona była księga wieczysta KW nr (...) - w związku z odwołaniem darowizny.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości.

Sąd Okręgowy w Ostrołęce wyrokiem z dnia 19 sierpnia 2014 roku powództwo oddalił.

Powyższe rozstrzygnięcie zostały wydane po ustaleniu następującego stanu faktycznego:

Umową darowizny z dnia 7 lipca 2000 r., sporządzonej w formie aktu notarialnego przed notariusz I. P. w Kancelarii Notarialnej w O., powód oraz jego żona K. G. - działający w imieniu własnym oraz - na podstawie prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w Ostrołęce z dnia 16 grudnia 1998 r. (sygn. akt III RNsm-305/1998) o zezwolenie na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu - w imieniu i na rzecz małoletniego T. G., darowali pozwanemu gospodarstwo rolne obejmujące zabudowaną nieruchomość, oznaczoną jako działka nr (...) o powierzchni 10,0190 ha, objętą księgą wieczystą Kw Nr (...), prowadzoną przez Wydział Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego w Ostrołęce oraz oświadczyli, że powyższą darowiznę na rzecz pozwanego przyjmują.

Jednocześnie, J. i K. G. ustanowili nieodpłatnie na nabytej nieruchomości na swoją rzecz dożywotnią służebność osobistą mieszkania, polegającą na prawie korzystania z jednej izby od strony zachodniej domu mieszkalnego wraz z prawem korzystania z kuchni i łazienki.

Umową sprzedaży, sporządzoną w formie aktu notarialnego z dnia 2 czerwca 2009 r. Rep. (...) przed notariusz I. P., pozwany sprzedał przedmiot darowizny swoim teściom - B. K. i K. K..

W dniu 24 listopada 2009 r. powód wniósł pozew przeciwko pozwanemu o „unieważnienie aktu notarialnego” Rep. (...), sporządzonego przez notariusz I. P. w dniu 7 lipca 2000 r. W dniu 9 stycznia 2012 Sąd Rejonowy w Ostrołęce postępowanie w tej sprawie umorzył.

W dniu 10 grudnia 2012 r. powód złożył oświadczenie o odwołaniu darowizny dokonanej umową w dniu 7 lipca 2000 r. na rzecz jego syna - T. G. i podpisał je, co potwierdziła notariusz I. P..

W toku procesu wskutek zgłoszenia dodatkowych żądań, postanowieniem z dnia 19 listopada 2013 r. Sąd Okręgowy w Ostrołęce z akt niniejszej sprawy wyłączył pisma powoda z dnia 23 września 2013 r. i 13 listopada 2013 r. i zarejestrował je jako odrębną sprawę z powództwa J. G. o uznanie czynności za bezskuteczną przeciwko M. K. (1), M. K. (2), K. K. i B. K.; zaś sprawę niniejszą na skutek wniosku pełnomocnika powoda zawieszono do czasu rozstrzygnięcia sprawy wyłączonej do odrębnego postępowania. Postępowanie to zostało zakończone zwrotem pozwu z powodu niezuzupełnienia braków formalnych. Dlatego też na podstawie art. 180 § 1 pkt 4 k.p.c. Sąd postanowił niniejsze postępowanie podjąć z urzędu.

Powyższych ustaleń faktycznych Sąd dokonał na podstawie zebranego materiału dowodowego.

Sąd Okręgowy wskazał, że żądanie powoda zostało oparte na brzmieniu art. 898 § 1 k.c.. Zważył, iż co prawda, powód zgodnie z art. 900 k.c. odwołał darowiznę, składając obdarowanemu pozwanemu oświadczenie na piśmie, niemniej - jak ustalono w postępowaniu dowodowym - przedmiot darowizny został przez pozwanego sprzedany. Stosowna czynność prawna miała miejsce już w roku 2009, tj. cztery lata przed wszczęciem procesu w niniejszej sprawie. Mając na uwadze, iż „przedmiot darowizny” nie jest już od dawna własnością pozwanego, Sąd Okręgowy powództwo oddalił jako bezzasadne.

Powód zaskarżył powyższy wyrok nieformalną apelacją w całości. W piśmie procesowym z dnia 11 listopada 2014 r. (k. 207) sprecyzował, że oczekuje zwrotu 1/2 części nieruchomości, ewentualnie solidarnego odszkodowania od działających w złej wierze osób.

Z uzasadnienia tej apelacji zdaje się wynikać, że zarzuty powoda dotyczą przede wszystkim nie rozważenia kwestii, że przedmiotowa umowa darowizny była nieważna, gdyż została zawarta dla pozorów.

**Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:**

**Apelacja nie jest zasadna.**

W ocenie Sądu Apelacyjnego, wbrew odmiennemu pogładowi skarżącego, w niniejszym postępowaniu powód nie wykazał zasadności dochodzonego roszczenia. Podniesione w apelacji zarzuty, kwestionujące ocenę Sądu pierwszej instancji co do podstaw do domagania się przeniesienia własności gospodarstwa rolnego, nie były zasadne.

W pierwszym rzędzie należy zaakcentować, że zgodnie z art. 888 k.c. darowizna jest umową, w której darczyńca zobowiązuje się do bezpłatnego świadczenia na rzecz obdarowanego kosztem swego majątku. Nie ulega wątpliwości, że umowa ta rodzi po stronie obdarowanego moralny obowiązek wdzięczności. Wprawdzie do istotnych elementów umowy darowizny nie należy obowiązek sprawowania opieki nad darczyńcą przez obdarowanego, ale darowizna implikuje powstanie w rzeczywistości stosunku etycznego pomiędzy darczyńcą i obdarowanym, wyrażającego się w moralnym obowiązku wdzięczności, który szczególnego wymiaru nabiera w sytuacji, gdy do darowizny dochodzi między bliskimi członkami rodziny, tak jak ma to miejsce na gruncie omawianej sprawy. Obowiązek ów może w określonych sytuacjach faktycznych i życiowych obejmować pomoc i wsparcie ze strony obdarowanego, dostosowanie zachowań i reakcji do okoliczności faktycznych powiązanych często z wiekiem czy stanem zdrowia darczyńców. Jest to tym bardziej oczywiste, gdy poprzez uczynioną darowiznę wyzbyli się oni całego swego majątku, licząc na zrozumienie i zapewnienie stabilizacji życiowej na starość. Tego rodzaju oczekiwanie jest szczególnie uzasadnione w stosunkach wiejskich, gdy darczyńcy będący rolnikami po uzyskaniu świadczeń emerytalnych stopniowo ograniczają swoją aktywność zawodową, a gospodarstwo traktują jako mające rodzinny charakter. W uchwale 7 sędziów Sądu Najwyższego, której nadano walor zasady prawnej, z 7.01.1967 r. (sygn. akt III CZP 32/66, OSNC rok 1968, nr 12, poz. 199) wyrażono pogląd do tej pory nie kwestionowany w orzecznictwie i doktrynie, iż oświadczenie darczyńcy odwołujące darowiznę nieruchomości z powodu rażącej niewdzięczności nie powoduje przejścia własności nieruchomości z obdarowanego na darczyńcę, lecz stwarza jedynie obowiązek zwrotu przedmiotu odwołanej darowizny stosownie do przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu. Przyjęta w art. 898 § 2 k.c. konstrukcja wiążąca odwołanie z bezpodstawnym wzbogaceniem wyłącza przypisanie odwołaniu skutku rzeczowego, a mianowicie tego skutku, że obdarowany przestaje być właścicielem, staje się zaś nim z powrotem darczyńca, a zatem odwołanie darowizny ma jedynie charakter obligacyjny.

Powód wskazywał na fakty i dowody, które miały potwierdzić rażącą niewdzięczność ze strony obdarowanego T. G.. Jednakże w niniejszej sprawie nie zaistniała potrzeba odniesienia się do twierdzeń powoda, zmierzających do wykazania spełnienia przesłanek warunkujących odwołanie darowizny uczynionej na rzecz jego syna T. G.. Nie ulegało bowiem wątpliwości, że umową aktu notarialnego z dnia 2 czerwca 2009 roku pozwany sprzedał cały przedmiot darowizny swoim teściom - B. K. i K. K.. Na rozprawie apelacyjnej pozwany potwierdził, że sprzedał teściom całe gospodarstwo; przy czym K. K. nadal jest właścicielem zabudowań, zaś grunty rolne zostały przez niego sprzedane innej osobie (k. 245). Wprawdzie - zgodnie z art. 192 pkt 3 k.p.c. - z chwilą doręczenia pozwu zbycie w toku sprawy rzeczy lub prawa objętych sporem nie ma wpływu na dalszy bieg sprawy, jednakże w niniejszej sprawie zbycie gospodarstwa rolnego objętego sporem nastąpiło przed wytoczeniem powództwa. Stąd też przepis ten nie mógł znaleźć zastosowania.

W tym stanie faktycznym, gdy darowizna została wprawdzie odwołana, ale nastąpiło zbycie przedmiotu darowizny przed wytoczeniem rozpoznawanego powództwa, nie jest możliwe nakazanie pozwanemu złożenia oświadczenia woli, przenoszącego własność gospodarstwa rolnego na darczyńcę. Obdarowany nie jest już bowiem właścicielem tego gospodarstwa, a zatem nie może przenieść jego własności. W takiej sytuacji trafnie wskazał Sąd Okręgowy, że kwestia skuteczności odwołania darowizny pozostawała poza oceną Sądu.

W przypadku uznania za skuteczne odwołania darowizny można byłoby rozważać zasadność roszczenia powoda w świetle przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu, regulujących zasady zwrotu bezpodstawnie uzyskanej korzyści w sytuacji, gdy wydanie korzyści w naturze nie jest możliwe (art. 405 k.c.), jednak takie roszczenie nie zostało zgłoszone w niniejszej sprawie przed sądem pierwszej instancji.

Wprawdzie pełnomocnik powoda w piśmie z dnia 11 listopada 2014 r., stanowiącym uzupełnienie apelacji, wskazał, że ewentualnie powód oczekuje „odszkodowania”; jednakże na etapie postępowania apelacyjnego zmiana powództwa nie jest dopuszczalna (art. 383 k.p.c.) i to powoduje, że takie roszczenie z samej istoty wobec pozwanego nie może

być na tym etapie rozpoznawane. Zakaz przekształceń przedmiotowych w postępowaniu apelacyjnym sprawia, że choć postępowanie przed sądem odwoławczym jest kontynuacją postępowania przed sądem I instancji, to jednak merytoryczne rozpoznanie sprawy nie może przekraczać - co do zasady - zakresu rozpoznania sprawy przed sądem I instancji (por. post. SN z 30.8.2000 r., V CKN 1046/00, L.).

Odnosząc się do pozostałych zarzutów postawionych w apelacji, należy wskazać, że przedmiotem niniejszego sporu było żądanie zobowiązania pozwanego do zwrotnego przeniesienia własności przedmiotu darowizny, oparte na art. 898 k.c., a nie powództwo o stwierdzenie nieważności umowy darowizny. Sąd Okręgowy prawidłowo zatem rozpoznał sprawę w granicach żądania pozwu (art. 321 k.p.c.). Prawidłowo także Sąd Okręgowy wyłączył do odrębnego rozpoznania pisma powoda, z których wynikało żądanie uznania za bezskuteczną czynności prawnej, skierowane przeciwko M. K. (1), M. K. (2), K. K. i B. K., albowiem dotyczyło ono innego roszczenia niż dochodzone w niniejszej sprawie, a nadto pomiędzy innymi osobami niż strony w niej występujące.

Mając na uwadze powyższe, apelacja nie mogła być uwzględniona, stąd też Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.